

## קשר קטין עם הורי הוריו

חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות (תיקון – קשר קטין עם הורי הוריו), התשע"א–2011, שהגיש חבר הכנסת זבולון אורלב, קובע כי לאור חשיבות הקשר הבין-דורי, יש להקנות לבית המשפט סמכות לקבוע הסדרים בעניין הקשר בין הורי ההורים לבין נכדיהם בכפוף לטובת הילד.

עד לחקיקת החוק, המקרה היחיד שנקבעה בו בחוק זכות הסבים לקשר עם נכדיהם מצוי בסעיף 28א לחוק הכשרות המשפטית והאפוטרופסות, הקובע כי אם "מת אחד ההורים של קטין, רשאי בית המשפט לתת הוראות בעניין המגע בין הורי המת לבין הקטין".

פרט לסעיף זה, לא הייתה בחוק התייחסות למקרים אחרים שנמנע בהם הקשר בין הסבים לבין נכדיהם, למשל כשאחד ההורים חי אך אינו נמצא בפועל או נעשה לא כשיר למלא את תפקידו. כמו כן, אין בחוק הקיים התייחסות למקרה של גירושין, שההורה המשמורן מסרב לאפשר קשר בין הנכדים לבין הורי בן זוגו.

רבני צהר יזמו את הצעת החוק בשיתוף חבר הכנסת אורלב ופעלו לחקיקתו מן הסיבות הבאות:

### 1. חשיבות הקשר בעבור הנכדים

מנקודת המבט היהודית, יש חשיבות חינוכית וערכית רבה לקשר בין הסבים לנכדיהם בעבור הנכדים. משום כך, התורה מצפה שהנכדים ייזמו קשר עם סביהם כדי ללמוד מהם, שנאמר: "שָׂאֵל אֲבִיךָ וְיִגְדָךְ, וְקִנְיָךְ וְיֵאמְרוּ לְךָ" (דברים לב, ז). הקשר הבין-דורי מעצב את שרשרת הדורות היהודית, שבה כל דור מעביר את המסורות שקיבל מאבותיו לדור שאחריו, והדור הבא אחריו גדל על ברכי המורשת שספג מהוריו.

### 2. חשיבות הקשר בעבור הסבים

היהדות רואה בקשר שבין הנכדים לבין הסבים חשיבות רבה בעבור הסבים. הנכדים הם בגדר מקור לא אכזב לגאוות הסבים, כלשון הפסוק: "עֲטֹרַת זְקֵנִים בְּנֵי בָנִים, וְתִפְאֶרֶת בָּנִים אֲבוֹתָם" (משלי יז, ו), והמדרש אומר בעניין זה: "הצדיקים מתעטרים בבני בניהם" (תנחומא, תולדות ד). הזוהר מצייץ שפעמים הרבה בני בנים חביבים על האדם אפילו יותר מבניו.<sup>2</sup> נוסף על זה, הנכדים עשויים לשמש עוגן הצלה לסבים בשעה שהם זקוקים לסעד.

### 3. קשר הדורות יוצר רצף של מסורת

נכד הקשור לסבו, המייצג בעבורו את דורות שעברו, חווה תחושה של רצף היסטורי אין סופי, כמו שאמרו חכמינו ז"ל: "כל המלמד את בן בנו תורה, מעלה עליו הכתוב כאילו קבלה מהר סיני" (תלמוד בבלי, קידושין ל ע"א). חכמים ראו בקשר בין הסבים לבין הנכדים ערובה מכריעה לשימור המסורת היהודית בכל הדורות, עד שאמרו חכמים, שאם זוכה הסב ללמוד עם נכדו, אין המסורת פוסקת מפי זרעו לעולם.<sup>3</sup>

### 4. חובות הנכדים כלפי הסבים

לפי ההלכה, הנכדים חייבים בכבוד סביהם, אלא שחובה זו פחותה מחובתם לכבד את הוריהם: "דחייב בכבוד אביו יותר מכבוד אבי אביו" (רמ"א, יורה דעה, סימן רמ, סעיף כד). {נא הכריעו כיצד לציין מ"מ לרמ"א. שמא בסוף, כמו שנעשה בכמה מקומות?} משמעות הדבר היא שיש בקשר עם הסבים מעין הקשר עם ההורים, קשר הדדי של זכויות וחובות.



## 5. חובות הסבים כלפי נכדיהם

לפי ההלכה, הסבים חייבים ללמד את נכדיהם תורה, כלשון הרמב"ם: "כשם שחייב אדם ללמד את בנו, כך הוא חייב ללמד את בן בנו, שנאמר: 'וְהוֹדַעְתֶּם לְבְנֵיכֶם וּלְבְנֵי בְנֵיכֶם' (דברים ד, ט)" (הלכות תלמוד תורה, פרק א, הלכה ב). יתרה מכך, הסבים חייבים לשלם בעבור חינוך נכדיהם, בדומה לחובת ההורים.<sup>4</sup> חובות הסבים במזונות נכדיהם נתונה במחלוקת,<sup>5</sup> ולמעשה פוסקי ההלכה ובתי הדין מחייבים סבים במזונות נכדיהם.<sup>6</sup>

<sup>1</sup> מצינו בפסיקה דעות שונות בסוגיה זה. ראה תמ"ש (י-ם) 14051/00 ג.ש. ואח' נ' ח.ש. ואח', תק-מש (1)2002 (1)253. פסק הדין ניתן על ידי השופט פיליפ מרכוס. למסקנה דומה הגיע גם השופט גלובינסקי, ראה תמ"ש (חי"י) 9981/97 ר.א. נ' א.א., תק-מש (3)99 (3)275. אך ראה פסק דין שניתן בעת האחרונה על ידי השופטת מרינה לוי בבית המשפט לענייני משפחה בקריות (תמ"ש 09-09-5712).

<sup>2</sup> זוהר, פרשת ויחי, רלג ע"א.

<sup>3</sup> תלמוד בבלי, בבא מציעא פה ע"ב.

<sup>4</sup> כסף משנה שם. נעיר שבעל לחם משנה, ר' אברהם די בוטון, חולק על הבנת כסף משנה בדעת הרמב"ם, וסבור שהסב אינו חייב לשכור מלמד לנכדו.

<sup>5</sup> ירושלמי, כתובות, פ"ד ה"ח. {דף ועמ"י?}

<sup>6</sup> כאמור לעיל, גם בסעיף 4 לחוק לתיקון דיני המשפחה (מזונות), התשי"ט-1959. ראה ע"א 35-36/83 לאה חסין ואח' נ' רחל פלדמן ואח', פ"ד לז (4) 721.